

نکته

اقدامات ضروری برای فرد گزیده شده

افرادی که توسط حیوانی که ممکن است به‌هاری آلوده باشد گاز گرفته می‌شوند، باید به دنبال مراقبت‌های پزشکی باشند؛ زیرا هاری در بیشتر موارد یک بیماری کشنده است و این افراد به تزریق واکسن نیاز دارند. بزرگسالان یا کودکانی که توسط حیوان گزیده شده‌اند، باید زمانی به پزشک مراجعه کنند که:

- وقتی که پوست به علت گزیدگی حیوان سوراخ شده و پس از ۱۵ دقیقه فشار آوردن خونریزی قطع نمی‌شود.
- اگر استخوان شکسته باشد یا آسیب جدی دیگری دیده شود.
- قربانی گازگرفتگی مبتلا به دیابت، بیماری کبد، سرطان، عفونت (HIV) ایدز است یا دارویی مصرف می‌کند که می‌تواند سیستم ایمنی بدن را تضعیف کند.
- بهتر است پس از گزش در اسرع‌وقت فرد به مراکز درمانی مراجعه کند و درمان شود تا احتمال ابتلا به عفونت کاهش یابد. این امر به‌ویژه در مواردی که آسیب در کشورهایی برنام‌ه‌های واکسیناسیون حیوانات برای جلوگیری از هاری رایج نیست، باید پیگیری شود.
- هر کسی که به نظر می‌رسد زخم‌ش به جای بهبودی بدتر می‌شود باید به دنبال مراقبت‌های پزشکی باشد. لازم نیست پس از خراشیدن گربه از او در خانه ارزیابی شود، مگر اینکه علائم عفونت (بدتر شدن درد، گرما یا قرمزی، ترشحات چرک مانند یا تب) وجود داشته باشد. اگر منشأ خراش یک گربه ناشناخته از فضای باز باشد که بدون تحریک حمله کرده، باید در مورد خطر ابتلا به هاری از مشاوره پزشکی استفاده کنید.

- خارج کردن و تمیز کردن ویروس هاری از محل زخم به این شکل که تا حد مقدور در ساعات اولیه پس از گزش باید لایه‌لای زخم را حداقل به مدت ۵ تا ۱۰ دقیقه با آب تمیز و صابون عمیقاً مورد شست‌وشو قرار داد. این عمل مهم‌ترین قسمت پیشگیری از هاری به حساب می‌آید و می‌توان ادعا کرد که بیش از ۵۰ درصد پیشگیری از بیماری مربوط به رعایت آن است.

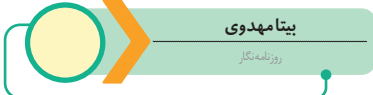
- خارج کردن صابون از لایه‌لای زخم طوری که با استفاده از شیلنگ و فشار آب باید کف صابون‌های باقی‌مانده را از درون زخم خارج کرد، زیرا باقی‌مانده صابون می‌تواند مواد ضدعفونی‌کننده را بی‌اثر کند.

- زخم را بعد از شست‌وشو باید با الکل ۶۰ تا ۷۰ درصد و یا محلول بتادین یک درصد و یا سایر مواد ضدعفونی کرد. زخم را هیچ‌وقت نباید پانسمان کرد زیرا میکروب هاری بی‌هوازی است و بر اثر پانسمان رشد آن سریع خواهد شد.
- ارجاع فرد به مراکز بهداشتی درمانی جهت تلقیح واکسن و سِرم و پیگیری جهت تکمیل نوبت‌های واکسن (این مسئله باید با پیگیری، آموزش و حساسیت کامل دنبال شود)، ضمناً وضعیت واکسیناسیون توأم یا ثالث فرد مجروح باید مورد بررسی قرار گیرد. اگر واکسیناسیون کامل باشد فقط یک نوبت واکسن به عنوان یادآور کافی است، در صورتی که مجروح قبلاً بر ضد کزاز ایمن نشده باشد، اولین نوبت واکسن و همچنین سِرم ضدکزاز به مقدار مورد نیاز با نظر پزشک به او تزریق می‌شود و مطابق دستورالعمل نوبت‌های بعدی واکسن ادامه می‌یابد.

- صرف‌نظر از درمان اولیه، برخی افراد در نهایت با عفونت زخم خود مواجه می‌شوند. اگر این اتفاق بیفتد، ممکن است نیاز به باز کردن زخم و تخلیه چرک و نیاز به آنتی‌بیوتیک باشد. افرادی که زخم عفونی دارند می‌توانند در خانه درمان شوند، مگر اینکه فرد نتواند از زخم خود مراقبت کند یا نگرانی از بدتر شدن عفونت وجود داشته باشد. در این موارد بستری شدن در بیمارستان توصیه می‌شود.

گفت‌وگو

هاری نوعی بیماری عفونی مشترک بین انسان و حیوان است که بر سیستم عصب مرکزی پستانداران اثر می‌گذارد و باعث التهاب حاد مغزی و مرگ می‌شود. آخرین بررسی‌های سازمان بهداشت جهانی نشان می‌دهد که این بیماری سالانه باعث مرگ ۵۹ هزار انسان در بیش از ۱۵۰ کشور می‌شود که ۹۵ درصد موارد در آفریقا و آسیا رخ می‌دهد. به همین خاطر این سازمان توجه جدی به بیماری هاری را در دستور کار خود قرار داده است. چندی قبل محمد دادرس، رئیس اداره مراقبت مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر

دکتر هوشنگ فرحی، متخصص بیماری‌های عفونی و طب گرمسیری در مورد بیماری هاری و راه‌های سرایت آن به «آتی‌نو» می‌گوید: «هاری یک آنسفالیت (اختلال عملکرد مغز) حاد کشنده است که به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مشکلات بهداشت عمومی در بعضی مناطق دنیا از جمله کشورهای منطقه شرق مدیترانه محسوب می‌شود. این بیماری از طریق مخاط آلوده به انسان و حیوان‌های دیگر منتقل می‌شود. سگ‌ها بیشتر در گیر این بیماری می‌شوند که معمولاً از طریق لیسیدن لب، چشم و بینی این بیماری را به دیگران منتقل می‌کنند. در دوره نهفتگی بیماری ویروس در اعصاب جای می‌گیرد تا به مغز برسد. این روند حداقل ۱۰ روز طول می‌کشد، اما به‌ندرت ممکن است تا یک سال بعد نیز بروز کند. عفونت بیماری هاری در مغز و نخاع التهاب ایجاد می‌کند و به آنسفالوپاتی و سرانجام مرگ منتهی می‌شود. سرایت این بیماری از راه گازگرفتگی توسط حیوان هار است. ویروس هاری از خراش سطح پوست یا مخاط‌ها (چشم، دهان) وارد بدن می‌شود و به وسیله اعصاب محیطی به سیستم اعصاب مرکزی می‌رسد و در آنجا تکثیر می‌یابد. سپس از راه اعصاب به سایر بافت‌های بدن می‌رسد و علائم بیماری بروز پیدا می‌کند.

به‌طور کلی راه‌های سرایت این بیماری عبارت‌اند از: **پوست:** بیماری هاری از راه کوچک‌ترین خراش یا زخم در پوست منتقل می‌شود.

نسوج مخاطی: این ویروس از طریق مخاط آلوده به انسان و حیوان‌های دیگر منتقل می‌شود. بنابراین، سگ‌ها و گربه‌های به ظاهر سالم که در اواخر دوره نهفتگی بیماری هاری هستند و هنوز علائم بالینی هاری در آن‌ها ظاهر نشده، با لیسیدن لب، چشم و بینی انسان بیماری هاری را انتقال می‌دهند.

تنفس: سرایت هاری از راه تنفس، به‌ویژه در غارهای محل زندگی خفاش‌های آلوده، امکان پذیر است.

وسایل آلوده: ویروس هاری بسیار حساس است و در

مقابل نور و خشکی به سرعت از بین می‌رود. بنابراین هاری فقط در موارد استثنایی از وسایل آلوده منتقل می‌شود.»

او در مورد سرایت هاری از حیوان آلوده می‌افزاید: «گازگرفتگی توسط حیوان آلوده به ویروس هاری شایع‌ترین راه ابتلاست. ویروس از راه بزاق حیوان بیمار بر اثر گازگرفتگی به بدن انسان یا حیوان دیگر انتقال می‌یابد. حیواناتی مانند خفاش، راکون، روباه، راسو، گربه و سگ‌های ولگرد مستعدترین حیوانات برای انتقال ویروس هاری هستند.»

علائم هاری در انسان و حیوان

این متخصص بیماری‌های عفونی و طب گرمسیری در مورد علائم اولیه این بیماری اضافه می‌کند: «در ابتدا بیمار دچار سرفه، خستگی، تب، سردرد، بدن درد، سوزش در محل گازگرفتگی، کاهش اشتها، احساس تهوع، درد عضلانی و گلو درد می‌شود. معمولاً فردی که توسط حیوان هار گاز گرفته شده، به صدا و نور بسیار حساس می‌شود و در مرحله نهایی بیماری هاری

هاری

بیماری عفونی مشترک انسان و حیوان

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از تزریق ۲۳۶۷ مورد تزریق واکسن هاری توسط دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از ابتدای طرح سلامت نوروزی خبر داده بود. در صورت ابتلای انسان به هاری، بیماری ص‌درصد کشنده خواهد بود. اما خوشبختانه با وجود کشندگی بالای این بیماری در صورت انجام تمام مراحل پیشگیری و درمان مانند شست‌وشوی صحیح و تزریق واکسن و سِرم ضد‌هاری به‌موقع می‌توان از مرگ بر اثر ابتلا به آن پیشگیری کرد.

انواع هاری

فرحی در مورد انواع هاری توضیح می‌دهد: «بیماری هاری به دو دسته هاری خشمگین و فلجی تقسیم می‌شود. در هاری خشمگین بیمار بیش‌فعال و تحریک‌پذیر می‌شود و معمولاً رفتارهای هیجانی از خودش نشان می‌دهد. در هاری فلجی فرد به آرامی فلج شده و به کما می‌رود و در نهایت جان خود را از دست می‌دهد.»

پیشگیری

این متخصص در مورد راه‌های پیشگیری از هاری اضافه می‌کند: «واکسیناسیون بعد از وقوع حیوان‌گزیدگی مهم‌ترین راه برای پیشگیری از وقوع هاری است. تأخیر برای دریافت واکسن ضد‌هاری خطر ابتلا را افزایش می‌دهد. فردی که مورد گازگرفتگی حیوان هار قرار می‌گیرد، باید بلافاصله توسط پزشک معاینه و درمان نیز با فوریت آغاز شود تا خطر پیشرفت بیماری کاهش یابد. اقداماتی که باید در صورت گازگرفتگی انجام شود، از بین بردن و خارج کردن ویروس هاری از محل زخم با آب تمیز و صابون و ضدعفونی زخم با الکل ممکن است و در حین مراحل شست‌وشوی زخم باید مراقب بود که خود عملیات شست‌وشو موجب پخش ویروس به اطراف و سایر افراد نشود. زخم گازگرفتگی نباید بخیه شود؛ در صورتی که انجام بخیه قطعاً از نظر پزشکی لازم باشد، باید این کار تا چند روز به تعویق بیفتد یا با تمهیدات خاصی انجام گیرد. تزریق واکسن ضد‌هاری و ضد‌کزاز از مواردی است که به‌منظور پیشگیری و درمان هاری انجام می‌شود. در دام‌های اهلی مانند گاو و گوسفند و... نیز مواردی از هاری با علائم زمین‌گیری دیده شده که می‌تواند منجر به ایجاد گزش، خراش و انتقال بیماری شود. از این‌رو افرادی مانند دامداران که در تماس همیشگی با حیوانات و مستعد آلودگی به ویروس هستند باید در برابر این بیماری واکسینه شوند. همچنین باید سالانه آزمایش خون بدهند تا مشخص شود نیاز به تجدید واکسن در موعد زودتر دارند یا خیر. در صورتی که حیوان دارای علائم مشکوک به هاری بود تحت هیچ شرایطی به حیوان نزدیک نشوید و به مسئولان دامپزشکی اطلاع دهید.»

راه‌های پیشگیری از هاری

آن‌ها پرهیز کنید.

- پنجه کشیدن گربه، همانند گاز گرفتن محسوب می‌شود و نیازمند انجام اقدامات پیشگیری از هاری است.
- گزش اشخاص توسط سگ شما تبعات قانونی داشته و پیگرد قانونی دارد.
- در صورت مشاهده حیوانات ولگرد حضور آن‌ها را به سازمان کنترل حیوانات گزارش دهید.
- حیوانات خانگی را نزد دامپزشک ببرید تا واکسن‌های مناسب به آن‌ها تزریق شود.
- از ریختن زباله و پسماندهای غذایی در اطراف منازل و گذرگاه‌های شهر خودداری کنید.
- سگ‌های خانگی نباید با سگ‌های ولگرد تماس داشته باشند.
- قبل از سفر به کشورهای در حال توسعه، کارکنانی که‌از نزدیک با حیوانات یا در آزمایشگاه‌های ویروس هاری کار می‌کنند باید واکسن هاری دریافت کنند.

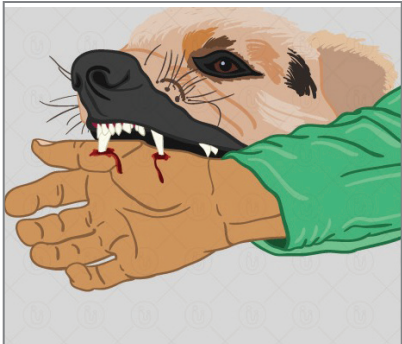

ویروس سیستم عصبی مرکزی فرد را آلوده می‌کند. در این نقطه فرد دچار علائمی مانند اضطراب، رفتارهای خشونت‌آمیز، توهم و افسردگی، ترس از آب، مشکل در صحبت کردن و تکلم، ناتوانی در بلع، فلج شدن فک، حرکت غیرطبیعی عضله دیافراگم، دوبینی، ایست قلبی، مشکلات تنفسی و در نهایت مرگ می‌شود. علائم هاری در سگ‌ها به این شکل است که حیوان حالت تهاجمی به خود می‌گیرد و تمایل شدیدی به گاز گرفتن اشیاء، حیوانات و انسان از جمله صاحب خود را به دیوار فشار می‌دهند و گاو‌ها ظرف غذای خود را گاز می‌گیرند. شستر در صورت ابتلا به هاری بیش از حد خمیازه می‌کشد. روباه و گربه پس از ابتلا خودشان را لوس می‌کنند و به سمت نوازش تمایل دارند، اما گاز می‌گیرند.»

هاری یکی از مهم‌ترین بیماری‌های قابل انتقال بین انسان و حیوان است که تمام پستانداران را مبتلا می‌کند و موجب التهاب مغزی حاد می‌شود. هاری با گاز گرفته شدن توسط حیوان هار به انسان منتقل می‌شود، اما یک بیماری قابل پیشگیری است. اقدامات ساده‌ای وجود دارد که می‌توان برای جلوگیری از ابتلا به هاری انجام داد این راهکارها عبارت‌اند از:

- از تماس حیوان خانگی با سایر حیوانات جلوگیری کنید.
- بر گربه و سگ خود هنگامی که خارج از منزل هستند، نظارت داشته باشید.
- غذای حیوان خود را بیرون از منزل قرار ندهید، این کار باعث جذب حیوانات وحشی و ولگرد می‌شود.
- حیوانات وحشی نباید به‌عنوان حیوان خانگی نگهداری شوند. این کار نه تنها غیرقانونی است، بلکه این حیوانات می‌توانند صاحبان خود و سایرین را به هاری مبتلا کنند.
- حیوانات وحشی را از فاصله دور مشاهده کنید. حیوان وحشی هار، ممکن است رام به نظر آید، اما هرگز به آن نزدیک نشوید. به کودک خود پیاموزید که «هرگز» به حیوانات ناآشنا نزدیک نشود، حتی در مواردی که حیوان آرام به نظر می‌رسد.
- در صورتی که رفتار غیرمعمول در یک حیوان مشاهده کردید، آن را به اداره دامپزشکی اطلاع دهید.
- اگر در مناطقی هستید که خفاش زیاد است، منزل خود را عایق‌بندی کنید تا از ورود خفاش به خانه جلوگیری شود.
- جهت پیشگیری از اتفاق افتادن هاری انسانی تمامی موارد حیوان‌گزیدگی مشکوک تلقی می‌شوند و باید اقدامات فوری درمانی برای آن‌ها انجام گیرد تا خلاف این مطلب ثابت شود.
- حیوانات اهلی و وحشی می‌توانند آلوده به ویروس هاری باشند، از این‌رو از آزار و اذیت و نزدیک شدن به

تاریخچه بیماری هاری

از این درمان‌ها عنوان شده که اگر سگ هار کسی را بگزد، باید چند تار از پشم حیوان هار را بسوزاند و مانده را روی زخم بگذارد و هرگاه سگ هار کسی را بگیرد، باید خمیرمایه را از خانه صاحب سگ بیاورند و روی زخم بگذارند تا هم زخم ناشی از دندان سگ خوب شود و هم آن شخص به هاری مبتلا نشود.

اولین مورد از هاری در دنیای نو و قاره آمریکا به سال ۱۷۶۸ در بوستون بازمی‌گردد. طی چند سال پس از آن هاری به سایر ایالت‌ها و همچنین هند غربی و فرانسه (در کارائیب) سرایت کرد و نهایتاً در سرتاسر آمریکای شمالی رواج یافت. هاری به دلیل شیوع گسترده در قرن نوزدهم بیماری مهلکی محسوب می‌شد. در فرانسه و بلژیک که «سنت هوبرت» جایگاه والایی داشت، برای درمان هاری کلید سنت هوبرت را داغ می‌کردند و روی زخم می‌گذاشتند. سگ‌ها نیز با همین کلید داغ می‌شدند تا از هاری مصون باشند.

هاری یکی از قدیمی‌ترین بیماری‌هایی است که بشر شناخته و به همین جهت، دارای تاریخچه‌ای مفصل و تأثیر فرهنگی گسترده‌ای است که با وجود پیشرفت علم پزشکی، تن هر انسانی را به لرزه می‌اندازد. احتمالاً یکی از بدترین راه‌های مردن، گزیده شدن به‌وسیله یک حیوان هار است که می‌تواند مرگ بسیار آرام و به‌شدت دردناکی برای قربانی به‌همراه بیاورد. شاید تصور کنید به دلیل قدمت هاری و شناختی که در طول تاریخ پزشکی از آن به‌دست آمده، این بیماری تا حد زیادی کنترل شده است، اما باید بگوییم سالانه دست‌کم ۵۵ هزار نفر در سرتاسر جهان به وحشتناک‌ترین شکل ممکن جان خود را بر اثر آن از دست می‌دهند.

بیماری هاری از حدود هزاره دوم ق.م شناخته شد. اولین سند مکتوبی که از بیماری هاری در دست است، کتیبه بین‌النهرینی اشنونا (متعلق به سال ۱۹۲۰ ق.م) است که در آن عنوان شده، صاحب سگ هار باید اقدامات پیشگیرانه‌ای در این خصوص انجام دهد و چنانچه کسی توسط سگ هار گاز گرفته نشود و بعداً بمیرد، مالک سگ باید جریمه سنگینی بپردازد. در یونان باستان هاری را به لیسپا، روح خشم، غضب و بیماری هاری نسبت می‌دادند. معالجات بی‌اثر نیز در متون پزشکی دنیای باستان فراوان‌اند. اسکریبونیوس لارگوس، داروشناس رومی ضماد پارچه و پوست گفتار را برای درمان هاری تجویز می‌کرد. آنتائوس، طبیب یونانی ضمادی تهیه‌شده از جمجمه کسی را که به دار آویخته شده بود توصیه می‌کرد. در طب عامیانه ایرانی (با طب سنتی اشتباه گرفته نشود) نیز به چنین در‌من‌های خرافی و نادرستی می‌رسیم. مثلاً در یکی